

VU Research Portal

Van ingehuurde vuisten tot beroepsgroep; Een etnografisch onderzoek naar portiers in een Nederlandse stad

ten Voorde, H.; van Gemert, F.H.M.

published in

Tijdschrift voor Criminologie
2008

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

ten Voorde, H., & van Gemert, F. H. M. (2008). Van ingehuurde vuisten tot beroepsgroep; Een etnografisch onderzoek naar portiers in een Nederlandse stad. *Tijdschrift voor Criminologie*, 50(4), 372-383.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Van ingehuurde vuisten tot beroepsgroep

Een etnografisch onderzoek naar portiers in een Nederlandse stad

Henrike ten Voorde en Frank van Gemert

Portiers worden bij hun dagelijks werk in de uitgaanswereld vaak met geweld geconfronteerd, maar ze gaan dat vervolgens ook niet uit de weg. Het beeld van portiers als potige kerels die graag hun vuisten gebruiken, wordt bevestigd in *Bouncers*, een studie over portiers in Manchester van Hobbs e.a. (2003), en ook Bovenkerk en Derksen (1994) onderschrijven dit.

Het is de taak van portiers om ervoor te zorgen dat het rustig blijft in de zaak waar ze werken en om dat te doen hebben ze dezelfde rechten en plichten als iedere andere burger.

Portiers zijn gastheren en van hen wordt verwacht dat ze de sociale vaardigheden hebben om incidenten op te lossen. Ze moeten in staat zijn situaties snel te beoordelen en escalaties te voorkomen door met mensen te praten. Een deel van de portiers is daarin zeer bedreven, maar enkel die bagage is niet voldoende. In hun werkkring is geweld aan de orde van de dag en dat hangt in belangrijke mate samen met de alcoholconsumptie van het uitgaanspubliek. In die zin horen incidenten met geweld bij hun beroep, zo kan men zeggen. Het uitgaansgeweld is de laatste jaren toegenomen (o.a. Van der Linden & Knibbe, 2005) en er zijn bovendien meerdere gevallen bekend waarbij op portiers is geschoten, wat aangeeft dat het beroepsrisico erg hoog is.

Tegelijkertijd zijn in de laatste jaren regels geïntroduceerd, die portiers veel minder armslag laten dan voorheen. Vroeger waren het 'vrije jongens', maar inmiddels is sprake van professionalisering. Tegenwoordig moet een portier een opleiding volgen om een licentie te krijgen. Het pasje dat hij daarmee bemachtigt, kan hem bij een misstap echter weer worden ontnomen. Dit resulteert in een moeilijke positie tussen toegenomen geweld van de kant van het publiek en strakke regels van overheidszijde. Een portier verwoordde dat als volgt: 'We staan met één been in de politiecel en met het andere in het graf.' Deze uitspraak wijst op de centrale plaats van geweld in hun wereld en laat zien dat deze ordehandhavers zelf ook aan strenge controle bloot staan. Zij realiseren zich dat ze kostbare fouten kunnen maken en dat baart hen zorgen.

In dit artikel doen wij verslag van een etnografisch onderzoek naar de nieuwe beroepsgroep van portiers in een Nederlandse stad, die we 'Clubdam' noemen. Wij tonen vooral het perspectief van deze mensen van vlees en bloed, en wij richten ons vooral op hun ervaringen en opvattingen ten aanzien van geweld. Het onderzoek is geen evaluatie van gevoerd beleid en evenmin biedt het een beschrijving van portiers buiten hun werkkring. Wij schetsen de lokale context waarbinnen die professionalisering zich voltrok en hoe de portiers in die moeilijke positie

terecht zijn gekomen. Vervolgens laten we zien hoe zij feitelijk hun vak uitoefenen en waar dat botst met de buitenwereld. Het gaat bij deze beroepsgroep om mannen die achtergronden en ervaringen met elkaar delen en gezamenlijke opvattingen koesteren. We bespreken de subcultuur die daarvan de neerslag is. Het metier van de portiers in Clubdam heeft een transformatie ondergaan, maar zijn de portiers zelf ook veranderd?

Methodie

Portiers zijn het visitekaartje van uitgaansgelegenheden en dus goed zichtbaar in het nachtleven van een grote stad als Clubdam. Daarmee is echter niet gezegd dat deze mannen graag meewerken aan een onderzoek en in gesprekken met buitenstaanders het achterste van hun tong laten zien. Wellicht zien zij tijdens hun werk liever geen pottenkijkers, wat begrijpelijk is omdat het beeld bestaat dat deze heren geen lieverdjes zijn en dat ze soms dingen doen die het daglicht niet verdragen. Om een dergelijke beroepsgroep die letterlijk en figuurlijk in een schemerzone opereert te onderzoeken, liggen kwalitatieve methoden voor de hand. In dit onderzoek is gebruikgemaakt van interviews en van participerende observatie. Beide methoden veronderstellen medewerking van de subjecten, het zal duidelijk zijn dat die niet zonder meer werd verleend.

Onderzoekers getroosten zich veel moeite om hun populatie op een goede manier te benaderen en goede relaties op te bouwen. Het verkrijgen van toegang kan lastig zijn, maar soms is de onderzoeker 'binnen' voordat er een onderzoeksplan is. 'Field research on criminal behaviour often grows out of existing friendships, work contacts, and chance opportunities which provide access to usually inaccessible data' (Letkemann 1980, 293). Dit geldt ook voor de eerste auteur. Zij was vier jaren werkzaam in een club, waar zij tot een jaar geleden de functie van bedrijfsleidster had. Zij kent daardoor deze hoofdpersonen. Enkelens waren collega's, die haar in de loop van het onderzoek met andere portiers in contact brachten. Ze heeft open kaart gespeeld, medewerking gevraagd en uiteindelijk vijftien portiers geïnterviewd. Dat zijn allemaal portiers die in Clubdam een 'vaste deur' hebben, plus een vijftal van buiten. Daarnaast zijn ook enkele horeca-eigenaren en politieagenten geïnterviewd.

De interviews werden in diverse settings gehouden, soms in een club, soms gewoon op straat. De gesprekken zijn opgenomen, zodat ze naderhand tot verslagen konden worden uitgewerkt. Over het algemeen werd er openhartig gesproken, maar soms leken respondenten te worden geremd door de recorder. In dat geval was het interview snel klaar, maar juist dan bleef de eerste auteur nog zitten voor een drankje. Bij de meer informele gesprekken daarna kwamen vaak alsnog interessante verhalen naar boven. Die informatie werd nadien zo snel mogelijk in hoofdlijnen op een papiertje geschreven en later ook uitgewerkt tot een verslag.

Daarnaast zijn vooral de portiers uit de discotheek waar de eerste auteur werkzaam was bij hun dagelijks werk geobserveerd. Vanwege haar functie kon ze zich vrij bewegen en in deze setting was het niet vreemd dat zij de portiers gadesloeg. Zij was ook aanwezig als de portiers trinden in de sportschool, bij bijeenkomsten

tussen politie en portiers, en wanneer portiers onder elkaar waren tijdens feesten. Gedurende deze gebeurtenissen werden veel informele gesprekken gevoerd, die aanvullende informatie opleverden. Van de observaties zijn veldwerknootities gemaakt.

Wat mensen zeggen, denken en doen, is te onderscheiden, maar men moet deze aspecten niet los van elkaar zien. Het gebruik van verschillende bronnen resulteert in data (veldwerknootities en verslagen van interviews en gesprekken) die rijk zijn aan details, maar het biedt ook de mogelijkheid tot triangulatie: de bronnen leveren verschillende invalshoeken. Dit maakt het mogelijk om uitspraken, verhalen en gebeurtenissen aan elkaar te relateren. Kennis over een thema als geweld komt niet enkel tot stand op basis van antwoorden in eenmalige gesprekken, maar ook door op zoek te gaan naar zowel gelijkenissen als contrasten in wat is gezegd en wat werd waargenomen. Dit biedt de mogelijkheid de betrouwbaarheid van data te checken (hoorde/zag ik dat wel goed?) en uiteindelijk kan ook de validiteit van het instrumentarium worden verhoogd (leiden mijn observaties en mijn interviewgegevens tot dezelfde bevindingen?).

De kracht van dit soort onderzoek is gelegen in langdurig verblijf in het veld, waardoor dieper inzicht wordt verkregen. Een deel van de portiers is eenmalig geïnterviewd, maar met andere is meerdere keren uitvoerig gesproken en met hen zijn ook talloze informele gesprekken gevoerd. Ook al had de eerste auteur bij aanvang niet het plan hier onderzoeksgegevens te verzamelen, zij heeft deze portiers wel vier jaar lang aan het werk gezien. Zij sprak niet alleen met hen, ze zag de portiers ook optreden bij incidenten en zij kon horen hoe zij over zulke gebeurtenissen spraken en er een betekenis aan gaven. Deze werkwijze resulteert daarom niet louter in verslagen en notities, maar leidt ertoe dat na verloop van tijd de onderzoeker aanvoelt en begrijpt hoe portiers over zaken denken en hoe zij optreden. Het succes van deze manier van werken is volgens ons niet zozeer gekoppeld aan specifieke thema's of locaties. Wij denken dat, behoudens professionele nieuwsgierigheid en een zeker inlevingsvermogen, vooral de beschikbare tijd de slagingskans ervan bepaalt.

Ontwikkelingen in Clubdam en erbuiten

De laatste vijftien jaar is er veel veranderd in de horeca van Clubdam. De verlevendiging van de binnenstad sinds 1992 leverde veel problemen op vanwege de massaliteit in het uitgaanscircuit, de anonimisering, het grote verloop onder de klanten en de heterogeniteit van het publiek. Die ontwikkelingen zijn ook beschreven door Bovenkerk en Derksen (1994). Zij onderzochten criminele activiteiten binnen de horeca in Utrecht en beschrijven de rol die de portiers destijds speelden op het gebied van afpersing. Ze verwijzen daarmee naar georganiseerde criminaliteit. Dit beeld van portiers die veel geld verlangen en feitelijk in gelegenheden de dienst uitmaken, wordt niet herkend door onze respondenten in Clubdam. Zij beamen dat er personen met gewelddadige reputaties werden binnengehaald, maar het idee dat deze lieden de touwtjes in handen kregen, wordt tegengesproken.

De problemen in Clubdam ontstonden toen de vrije sluitingstijden van kracht werden in een straat in het centrum met veel cafés. Dat leidde ertoe dat om twee uur 's nachts, na sluiting van de meeste cafés, een grote stroom aangeschoten publiek in de richting van die straat vertrok. 'Iedere avond werd er gevochten,' zo vertelt een horeca-eigenaar. 'De politie kon er niet voor zorgen dat er orde en rust was. In die tijd waren er nog geen mobiele telefoons en in discotheken belden we met een kwartjestelefoon die in de zaak hing. Negen van de tien keer kwam de politie te laat.' Als reactie op deze situatie waren er preventief 'sterke jongens' in de zaken aanwezig. De respondent spreekt van een 'abonnement', een samenwerking die te allen tijde kon worden opgezegd. 'Ja, het waren roerige tijden. Natuurlijk waren het geen brave jongens en vielen er vaak rake klappen, maar dat betekent niet dat de onderwereld de horeca beheerste.' Een portier vertelt over die tijd: 'De politie liet ons eigenlijk gewoon onze gang gaan, dan hoefden zij hun vingers er tenminste niet aan te branden. Ze waren allang blij dat wij het vuile werk opknaptten.' Ondanks de ingehuurde vuisten bleven de klachten van bezoekers en horeca-eigenaren over geweld aanhouden.

Professionalisering door nieuwe regels

In april 1999 trad een nieuwe wet op de particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus in werking. Voor portiers heeft deze wet tot belangrijke veranderingen geleid. De vrije jongens van voorheen moeten nu in dienst zijn van een horecagelegenheid of van een beveiligingsbedrijf, dat hen vervolgens verhuurt aan horecabedrijven. De naam van de werkgever staat op de portierspas. Deze pas wordt verstrekt na het volgen van een cursus en na een volledige screening: een portier mag geen strafblad hebben. Het pasje moet elke vier jaar verlengd worden en dat kan problemen opleveren als een portier regels heeft overtreden.

Professionalisering van portiers maakt deel uit van een proces dat zich in de gehele branche van de private beveiliging voltrok (Van Steden, 2007). Landelijke richtlijnen, die dus van buiten aan de groep werden opgelegd, moeten voorkomen dat beunhazen of criminele elementen zich in nieuwe bedrijfstakken nestelen. Ter vergelijking, in de taxibranche worden ook pogingen gedaan om door regelgeving ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan. Hier ziet men echter, zeker in de 'taxioorlog' van Amsterdam, dat de beroepsgroep zelf ook initiatieven tracht te nemen om de eigen positie te verdedigen. De nieuwe beroepsgroep van portiers mist een gezamenlijke geschiedenis en het ontbreekt hen aan een vergelijkbare organisatiegraad.

Relatie met de politie

Naast het professionaliseringsproces doen in Clubdam ook lokale ontwikkelingen terzake. Zo is er veel veranderd in de relatie tussen de portiers en de politie. Voorheen bevonden deze spelers zich in verschillende kampen en het contact tussen beide was ronduit slecht. Er was geen vertrouwen of begrip en de portiers werden gezien als uitsmijters die graag klappen uitdeelden. 'Als een portier naast iemand stond die een gebroken neus had, werd hij meteen als verdachte gezien en meestal onmiddellijk in de cel gegooid,' zo vertelt een portier. 'Nu gaat dat anders.

Tegenwoordig informeren politieagenten eerst wat er aan de hand is en geven je niet meteen de schuld.'

Deze verandering kwam tot stand toen de partijen toenadering zochten tot elkaar. Tijdens het symposium Horeca en Criminaliteit in 1992 kwam naar voren dat horecaondernemers zich te weinig beschermd voelden door de politie. Op initiatief van de politie zijn toen in de binnenstad van Clubdam diverse overlegvormen in het leven geroepen. Eén daarvan is het portiersoverleg, dat elk kwartaal plaatsvindt. Hier komen portiers, wijkagenten, medewerkers van bureau Bijzondere Wetten en horecaondernemers samen om zowel incidenten als bestuurlijke kwesties te bespreken (zie ook Snippe e.a., 2008).

De politie in Clubdam heeft haar werkwijze op straat aangepast. Agenten komen uit hun auto en nemen poolhoogte bij de portiers die aan de deur staan. Alle geïnterviewde portiers zijn zeer positief over deze samenwerking, zij voelen nu dat politieagenten begrip hebben voor wat portiers doen. 'Een politieagent komt zelf ook vaak met geweld in aanraking, zij weten hoe het is om een klap te krijgen en wat er gebeurt als je een klap teruggeeft. Zij lopen dan ook het risico om geschorst te worden of een boete te krijgen.' Portiers zien dit als een soort verbond, dat gebaseerd is op het inzicht dat politie en portiers in hetzelfde schuitje zitten.

De relatie met Justitie is een heel ander verhaal. Diverse malen zijn mensen van Justitie uitgenodigd om deel te nemen aan het portiersoverleg, maar volgens respondenten is daar geen gehoor aan gegeven. Er is geen positieve relatie met deze partij en de portiers menen dat personen bij Justitie niet weten wat er op straat speelt, terwijl ze wel degenen zijn die bij een klacht beslissen of een portier zijn pasje kwijt raakt.

Aan de deur

Tijdens hun werk worden portiers zeer vaak geconfronteerd met geweld. Volgens het cursusboek *Horecaportier* (Appel, 1998), heeft een politieagent in een maand minder risicomomenten dan een portier op één avond. Mede door drank en drugs is het publiek in het uitgaansleven soms onhandelbaar en is het gedrag onvoorspelbaar. Dit gedrag geeft de portiers bestaansrecht, dat vindt ook een Engelse portier: 'If the customers were all lovely angels and nice people you wouldn't need bouncers, would you?' (Hobbs e.a., 2003, 117).

In principe gebruiken portiers niet als eerste geweld, maar doen zij dat in reactie op het geweld van anderen. Meestal loopt dat voor hen goed af, maar ze kunnen natuurlijk gewond raken en ongevaarlijk is het beroep niet, want soms wordt er op hen geschoten. Dit geweld ontstaat als regel bij twee frequent terugkerende situaties, waarin klanten boos worden en door het lint gaan.

De hulp van portiers wordt ingeroepen wanneer bezoekers zich misdragen en uit de zaak moeten worden verwijderd. Niet zelden zijn deze personen het daar niet mee eens en vallen er klappen als ze er toch worden uitgezet. Een tweede situatie speelt zich af aan de deur. Mensen wordt de toegang tot de gelegenheid geweigerd en zij hebben daar geen vrede mee. Het conflict daarna loopt uit de hand en eindigt met fysiek ingrijpen van de portier.

Discriminatie?

Het optreden van portiers in Clubdam mag door de politie gewaardeerd worden, bij het uitgaanspubliek oogst het lang niet altijd bijval. Met enige regelmaat worden klachten ingediend of wordt aangifte gedaan. Behalve geweld betreffen klachten tegen portiers vooral discriminatie. Het gaat dan om allochtone, vooral Marokkaanse jongeren die geweigerd worden.

De portiers bevestigen in de interviews dat deze jongeren inderdaad vaak geweigerd worden, maar menen daar goede redenen voor te hebben. Zij kennen de jongens niet, de jongens kunnen te jong zijn of ze komen in een groep. Daarnaast gebruiken de portiers als argument dat de sfeer in de club verandert als er veel allochtone jongens binnen zijn. 'Dan ziet het binnen in de club veel te "zwart" en daar worden zowel de eigenaar als het overige uitgaanspubliek niet vrolijk van.' Portiers selecteren daarom en houden het aantal allochtonen in de zaak laag. 'Een paar vreemden is niet erg, maar vaak zijn ze met een hele groep en dan zorgt dat voor ellende.' Ondanks deze legitimeringen voelen portiers zich meteen aangevallen zodra het onderwerp discriminatie wordt aangesneden. 'Ik vind het maar belachelijk. Wanneer iemand lastig is, komt diegene er gewoon niet in, ongeacht zijn huidskleur of afkomst. Ik weiger ook blank schorem hoor, net als dat ik gekleurd schorem weiger.'

Een ander legt uit dat er door portiers in een fractie van een seconde een beslissing moet worden genomen om iemand wel of niet binnen te laten. Daarom 'scannen' zij bezoekers en delen hen in categorieën. Dat is niet automatisch discriminatie, stelt hij. Waar het volgens de portiers op neerkomt, is dat ze proberen problemen 'buiten' te houden. 'Wat je er niet in laat hoeft je er ook niet uit te zetten.' Deze zinsnede vertoont een sterke gelijkenis met wat een portier uit Manchester opmerkte: 'If you stop it at the door, you've stopped it, they're not in.' (Hobbs e.a., 2003, 120).

Portiers wijzen erop dat ze uitvoeren wat hun werkgever hun opdraagt. Vaak geven ze te kennen die richtlijnen wel te begrijpen. 'Je moet het zien als bij een feestje. Wanneer jij een feest geeft thuis wil je ook niet dat iedereen zomaar binnen komt wandelen en wil je alleen maar de mensen binnen die je hebt uitgenodigd, zo werkt het voor een club of discotheek ook. Als eigenaar mag je zelf bepalen wie je binnen wilt hebben en daar heb je dan ook je deurbeleid en je toelatingseisen voor. Als iemand niet in dat juiste profiel past, mag je hem of haar best weigeren voor je feest.' Deze opvatting is aanvechtbaar, want ook al is een horecaonderneming in handen van een privépersoon, toch kan deze worden beschouwd als een openbare gelegenheid. De uitbaters moeten duidelijke toelatingseisen stellen en die moeten voor iedereen gelden. Veel horecagelegenheden in Clubdam stellen als eis dat je student moet zijn om naar binnen te mogen, dat is geoorloofd. Het klopt natuurlijk niet dat aan de één wel een collegekaart wordt gevraagd en aan de ander niet. Er lijkt dus sprake van discriminatie.

Subcultuur

Er is veel veranderd in de context waarbinnen de portiers in Clubdam werken, maar zijn de portiers zelf veranderd? Sommige van de mannen met de harde vuis-

ten uit begin jaren negentig van de vorige eeuw zijn nog steeds portiers. Er bestond toen nog geen opleiding voor portiers, er vond geen overleg plaats tussen portiers en politie, en de portiers waren niet in dienst van een beveiligings- of horecabedrijf. Het waren destijds eenlingen die op oproepbasis werkten. Deze portiers uit het verleden hadden een gewelddadige reputatie, die hen van pas kwam in hun werk. In feite werden ze daarop geselecteerd. Wie zijn nu portiers en hoe gaan zij om met geweld? Hoe zien zij de veranderingen en hoe hebben zij zich daaraan aangepast?

Portiers en geweld

Henk is vijfendertig jaar oud en vaste portier van een club. Het portier-zijn is hem met de paplepel ingegeven. Zijn vader was portier en ook twee van zijn neven zijn dat nog steeds. Overdag houdt hij zich bezig met trainen en fokken van Argentijnse dogs. Henk is ex-worstelaar en meervoudig Nederlands kampioen in die tak van sport. Hij is gestopt met worstelen, maar traint nog regelmatig in de sportschool.

Naaste collega van Henk is Herman, een portier van tweeëndertig jaar. Hij heeft zijn middelbare school niet afgemaakt omdat hij na vechtpartijen met klasgenoten van school is gestuurd. Herman is behalve portier ook werkzaam als schilder. Net als zijn collega deed hij aan worstelen en hij beoefende tevens andere vechtsporten. Tegenwoordig neemt hij niet meer deel aan wedstrijden, hij traint enkel nog in de sportschool.

Mario is jonger dan andere twee portiers. Hij werkt soms met hen samen, maar hij is niet in vaste dienst bij deze gelegenheid. Mario is een fanatiek kickbokser. Deze drie portiers zijn geboren en getogen in Clubdam, in lokale kringen van zowel horeca als vechtsport zijn met name Herman en Henk zeer bekend. Als andere portiers over hen praten, gebeurt dat met een zeker respect. Het zijn lieden die hun mannetje staan, zoals ook blijkt uit verhalen die circuleren in de kring van portiers.

Herman hield een barbecue voor vrienden in zijn tuin. Zijn burens begonnen omstreeks acht uur te klagen over geluidsoverlast. Rond negen uur belden ze de politie en die kwam poolshoogte nemen, maar de muziek werd niet zachter gezet. Toen de politie, na herhaalde waarschuwingen, de geluidsapparatuur wilde meenemen ontstond een vechtpartij. De politie moest versterking invoeren, een deel van de straat werd afgezet en een paar arrestaties werden verricht. Pas daarna keerde de rust weer.

Vrijwel alle portiers hebben een achtergrond met vechtsporten als kickboksen, worstelen en boksen. Het is niet toevallig dat zij ook buiten de setting aan de deur problemen bij voorkeur fysiek aanpakken. Als professionals gebruiken zij geweld. Dat hoort erbij, maar zij hebben er ook geen afkeer van.

Aan het begin van de Koninginnennacht kletsen de portiers wat met elkaar. Het kan een 'lekker nachtje' worden. Rond drie uur staat er een lange rij voor de club, veel mensen worden geweigerd. Henk raakt in discussie met een man van rond de vijfen-

twintig die hij niet binnenlaat. Hij wordt geïrriteerd en vertelt de man dat hij weg moet gaan omdat hij er toch niet in komt. De man houdt echter vol en begint Henk uit te schelden. Op het moment dat de man Henk een duw geeft, trekt Henk hem uit de rij. Hij krijgt een stomp en Henk slaat hem vervolgens een paar keer in het gezicht. Herman loopt op dat moment naar de vrienden van de man die naar het vechtende tweetal komen. Hij trekt één van de vrienden met een ruk naar achteren. De jongen blijft staan op de plek waar Herman hem heeft 'neergezet'. Wanneer ik tijdens de 'naborrel' informeer naar het gevecht, beginnen ze te lachen. Herman vertelt dat hij het jammer vindt dat de vrienden van de man niet meededen. 'Ik probeerde nog wel een vechtpartijtje met ze uit te lokken door één een duw te geven, zodat hij mij misschien zou slaan, maar hij deed niks. Jammer, want ik had wel zin om te knokken.'

Voorvallen als deze komen vaak ter sprake gedurende het onderzoek. Er wordt onderling veel over gesproken en zo verwerven portiers erkenning en respect in eigen kring. Een portier moet kunnen rekenen op degene die naast hem aan de deur staat, de verhalen maken duidelijk voor wie dat geldt. Zo vertelt een portier met trots over zijn oom die vroeger ook bij de deur stond. 'Iedereen wilde wel met hem werken, als er gevochten moest worden kon je altijd op hem rekenen.' Portiers die geweld uit de weg gaan of ervoor weglopen, worden als nepportiers of losers beschouwd.

Omgaan met geweld, pasjes, opleiding

Een portier die tevens docent is bij een beveiligingsbedrijf blikte terug. 'Er is in de loop der jaren wel flink wat veranderd. Twintig jaar geleden, toen ik begon als portier, was een veroordeling achter je naam in de ogen van een horecaondernemer een pre, want iedereen dacht: die kan zijn mannetje staan, die slaat er wel op als het nodig is. Vroeger was het nog zo dat een horecaondernemer iemand aan de deur wilde hebben die zijn hele tent kon leegslaan. Dat is niet meer zo.' Er werd dus destijds gekozen voor iemand die goed kon vechten. Als dat gebeurde, kon hij er makkelijk mee weggelopen. 'Als er vroeger een vechtpartij was en wij hadden iemand flink toegetakeld, dan zeiden we dat hij van de trap was gevallen. En dit konden we gerust drie keer op een avond zeggen.' 'Een enkeling deed aangifte. Dan moest je voor de rechter komen en dan kreeg je een boete, die betaalde je dan, en klaar. Nu staat je pasje op het spel, dat is voor de professionalisering van de branche heel goed geweest, want mensen zijn anders gaan werken en dat moet ook.'

Een aantal portiers stopte toen het pasjessysteem werd ingevoerd. Degenen met een strafblad kwamen niet door de screening en kregen geen pasje. Om de vier jaar moet dit pasje verlengd worden en dat levert soms problemen op.

Eén van de geïnterviewde portiers staat al drieëndertig jaar aan de deur van dezelfde discotheek en heeft zelfs een koninklijke onderscheiding. Hij wilde een jaar geleden zijn pasje laten verlengen, maar dat kon niet. De reden was dat er in 2004 na een vechtpartij tegen hem aangifte is gedaan van mishandeling. Op het schikingsvoorstel dat volgde, reageerde de portier door te betalen. Hij verwachtte later

in beroep te kunnen gaan, maar realiseerde zich niet dat hij in feite schuld bekende. 'Zo gaat het bij een bekeuring voor te hard rijden toch ook?' De politie heeft hem een aantal maanden in de gaten gehouden en dit maakte hem het werken bijna onmogelijk. Op een avond brak een ruzie uit in de club en hij sprong ertussen, maar durfde niets te doen. 'Ik stond letterlijk met mijn rug tegen de muur, het enige wat ik kon doen was klappen incasseren. Ik kreeg een trap in mijn rug en een klap op mijn neus, maar ik durfde niets terug te doen omdat ik bang was dat ik mijn pasje kwijt zou raken. Ik heb die jongens bijna moeten smeken om op te houden omdat ze me anders kapot zouden slaan.'

In de loop der jaren zijn portiers anders gaan werken, dat werd van ze verlangd. Sommigen zijn van mening dat ook hun ervaringen portiers doen nadenken over een andere manier van werken. 'Je kunt niet vijftien jaar lang koppen in blijven slaan, alleen al vanwege het feit dat je handen zeer gaan doen. Op een gegeven moment kom je op het idee, of je moet een rund zijn, dat er een makkelijkere manier van werken is.'

Alle geïnterviewde portiers zijn het erover eens dat het goed is dat er een opleiding is gekomen. Zij vinden de opleiding echter niet toereikend, omdat die volgens hen te weinig is gerelateerd aan de praktijk. 'Je leert herkennen in welke staat iemand is, of iemand bijvoorbeeld echt een gevaar vormt voor de veiligheid van het publiek of voor jezelf, of dat een persoon "alleen maar" heel erg dronken is. Maar als iemand echt een gevaar vormt, komt er toch vaak fysiek contact aan te pas en dat leer je niet tijdens de opleiding.' Portiers weten dat ze hoe dan ook in staat moeten zijn om adequaat fysiek in te grijpen. 'Helaas gaat dat niet altijd even makkelijk, zo heb ik een keer meegemaakt dat een man die helemaal "doorgesnoven" was steeds maar bleef opstaan en wilde vechten. Ik had hem al een flinke klap gegeven omdat hij op me afvloog, maar hij bleef maar opstaan, zelfs na drie flinke stoten. En normaal gesproken hebben ze aan één stoot van mij echt wel genoeg. Dit leer je dus niet tijdens die opleiding.'

Kunnen omgaan met geweld blijft cruciaal, zo zeggen de portiers. Dit bepaalt grotendeels of iemand geschikt is om aan de deur te staan. Het is volgens hen echter niet makkelijk om precies aan te geven binnen welke grenzen dit moet gebeuren. 'Kijk, als er iemand op de grond ligt en hij krijgt een penalty tegen zijn kop van een portier, dan is die gewoon niet geschikt voor het beroep. Dat zegt ook echt iets over iemands karakter.' Zo simpel ligt het niet altijd. 'Je hebt gezien hoe een collega of een omstander op een gruwelijke wijze is mishandeld door iemand, dan bestaat de kans dat je een keer doorschiet. Ik denk dat zulke feiten ook mee moeten tellen, ook al heeft een portier dan niet correct gehandeld. Het blijft mensenwerk.'

Portiers maken veel meer geweld mee dan de gemiddelde Nederlander. Door deze ervaring verandert hun perceptie van situaties waarin ze geweld gebruiken. 'We kijken er anders tegenaan dan de mensen van Justitie die veilig boven op kantoor zitten. Wanneer zij lezen dat iemand een gebroken neus is geslagen, vinden zij dat al heel wat. Ik zie dat anders. Mijn eerste zorg is dat ik personeel en bezoekers veiligheid kan garanderen tijdens het uitgaan. En soms moet ik daarom terugvallen op middelen die ik eigenlijk niet mag gebruiken.'

De verhouding tussen wat ze meemaken en wat ze mogen, is scheef volgens de portiers. Hun rechtspositie is altijd al zwak geweest, maar vroeger hadden mensen respect of gewoon angst voor portiers. 'Tegenwoordig hebben veel mensen een grote bek, ze zijn provocatief, uitdagend, agressief in hun gedrag en ze accepteren geen autoriteit.' 'Je wordt elke avond wel een keer met de dood bedreigd en je krijgt van alles naar je hoofd geslingerd, mobiele telefoons, stenen, glazen, je kunt het zo gek niet bedenken.'

Bescherming en respect

Het werk van portiers brengt geweld en ook gevaar met zich mee. Omwille van hun eigen veiligheid moeten ze zich beschermen. Soms overschrijden zij daarbij de grenzen van wat toelaatbaar is. De porties uit Clubdam zijn stuk voor stuk potige kerels die hun mannetje staan als het op vechten aankomt. Ze komen voor zichzelf op als dat nodig is.

Een collega komt langs met de mededeling dat een man navraag doet naar de huisadressen van Herman en Henk. Uit de beschrijving maken ze op dat het de man is die zij een dag eerder hardhandig op straat hebben gezet. Zijn bedoelingen lijken niet nobel. De portiers gaan direct zelf op zoek naar het adres van de man en na een paar telefoontjes lukt het ze, dat te achterhalen. De volgende dag gaan ze er samen heen en ze maken de mam duidelijk dat ze er niet van gediend zijn wanneer mensen naar hen informeren. Tegelijkertijd zal de man zich realiseren dat ze nu weten waar hij woont en dat hij zelf kwetsbaar is. Wanneer andere portiers over dit voorval horen, blijken ze het normaal te vinden dat een 'huisbezoekje' werd afgelegd. 'Het is een soort code, vraag nooit, maar dan ook nooit, naar het adres van een portier, dat is een regelrechte oorlogsverklaring.'

Portiers hebben hun eigen grenzen ten aanzien van wat buitenstaanders zich jegens hen kunnen veroorloven. Die grenzen betreffen hun eigen veiligheid, maar ook het respect dat ze verlangen. Geweld is voor de portiers een gelegitimeerd middel in de uitoefening van hun beroep. Niet toevallig grijpen ze naar dat middel om te krijgen wat ze willen.

Op een avond betrap ik een jongen op heterdaad bij het snuiven van cocaïne. De jongen loopt rustig mee wanneer ik hem gebied de zaak te verlaten. Ook zijn vriend wordt naar buiten gestuurd, maar die vindt dat onterecht en hij verzet zich. Eén van de portiers wordt erbij gehaald en hij begeleidt de jongen naar de deur. Eenmaal buiten, begint de jongen de portier uit te schelden, ook daagt hij de portier uit om hem te slaan. De portier geeft de jongen een duw en gaat vervolgens om de hoek staan, uit het zicht van de camera. De jongen volgt hem en krijgt vervolgens een klap op zijn gezicht, zodat er bloed uit zijn oor komt. De portier sloeg als eerste, maar dat werd niet geregistreerd. Dient de jongen een klacht in, dan zullen twee portiers beweren dat de jongen als eerste sloeg.

Portiers willen gerespecteerd worden door het uitgaanspubliek. Wanneer dit volgens hen niet naar behoren gebeurt, treden ze op. Geeft iemand hun een klap, dan

vinden zij dat zij terug mogen slaan en zij delen steevast meer uit dan ze ontvangen. Soms, zoals in het beschreven geval, wachten ze de eerste klap niet af. Het risico dat ze lopen daarbij gezien te worden, beperken ze zo veel als mogelijk is.

Een etnografie van vrije jongens in het gareel

Voor portiers in Clubdam is er de afgelopen jaren veel veranderd. Landelijke richtlijnen, van buitenaf opgelegd, dicteren hoe ze hun werk moeten doen. De vrije jongens met de harde vuisten van weleer zijn verdwenen, er staat nu een professionele groep aan de deur. In Clubdam bestaat een goede relatie tussen portiers en politie, die gebaseerd is op begrip voor de praktijk van elkaars werk. Portiers krijgen vanwege hun beroep veel met geweld te maken en agenten zijn daarvan op de hoogte. Het metier van portier heeft een transformatie ondergaan, maar zijn de portiers zelf ook veranderd?

Een neveneffect van professionalisering en erkenning is dat portiers gemakkelijk zijn op te sporen en dat het formele arrangement van hun beroep goed in kaart is te brengen. Dat komt onderzoekers goed van pas. Portiers weten precies wat kan en mag, en in interviews spreken ze vrijuit daarover. Wij hebben namen gewijzigd, al vroeg geen enkele respondent om anonimiteit.

Om de wereld van deze portiers te kunnen begrijpen, moet echter een diepere laag worden aangeboord. Zij verkeren in een moeilijke positie vanwege het frequente geweld in de uitgaanswereld en de strakke regelgeving. Mede gezien hun achtergrond in de vechtsport en omdat deze potige kerels neigen naar fysieke 'oplossingen', hebben zij het gevoel dat ze weinig armslag hebben. Zij gebruiken soms geweld waar dat niet is toegestaan. Zulk optreden onttrekt zich aan het oog van buitenstaanders en een onderzoek dat louter op interviews zou zijn gebaseerd, kan dit aspect zeer waarschijnlijk niet blootleggen. Het is aan de oppervlakte gekomen in de observaties van de eerste auteur, informele gesprekken en interviews leverden nadere onderbouwing. Zij genoot het vertrouwen van haar collega's, die weinig voor haar verborgen hielden en vrijuit spraken over hun manier van werken. De portiers wisten dat ze grenzen overschreden, maar van de andere kant waren zij er ook van overtuigd dat ze er, in de gegeven omstandigheden, het beste van maakten

Soms kan een dubbelrol, zoals die van collega en onderzoeker, problematisch zijn, omdat loyaliteiten botsen (zie ook Van Gemert, 2008, 98-100). In dit onderzoek was dit niet aan de orde, omdat de eerste auteur in beide rollen aan dezelfde kant stond als de portiers. De laatsten zien een andere partij als bedreiging. Zij klagen over buitenstaanders die niet weten wat zich afspeelt aan de deur, maar zich wel een mening permitteren. Ook Hobbs e.a. wijzen op dit onbegrip als ze portier Roy citeren: 'What a lot of people fail to realise is that it is hard to politely escort somebody to the door seconds after they've punched you in the mouth.' (2003, 118)

Dat buitenstaanders ook kunnen beslissen dat een portier zijn pasje kwijtraakt, vinden ze moeilijk te verkroppen. Hun gram komt tot uitdrukking in de eerder geciteerde opmerking dat ze 'met één been in een politiecel en met het andere in het graf' staan. Het wringt dus tussen de nieuwe regels van het professionaliseringsproces en de werkwijze van deze portiers, die nog steeds geen modelburgers zijn.

Als ze zelf geweld gebruiken, hangt dat in eerste plaats samen met de taak die hen is opgelegd. Daarnaast dient dat geweld een ander doel: als portiers kunnen tonen dat ze goed kunnen vechten, geeft dat voldoening en het levert waardering op van vakbroeders. Ze delen daarom per saldo meer klappen uit dan ze ontvangen.

Literatuur

- Appel, A. (1998). *Horecaportier*. Zoetermeer: SVH uitgeverij.
- Bovenkerk, F. & Derksen, E. (1994). Beschermingsindustrie en het café-bedrijf in de binnenstad van Utrecht. *Nederlands Juristen Blad* (14), 457-464.
- Gemert, F. van (2008). 'Ik krijg nog geld van je'; Problemen bij het verlaten van het veld. *Kwalon*, 13(1), 97-107.
- Hobbs, D., Hadfield, P., Lister, S. & Winlow, S. (2003). *Bouncers; Violence and Governance in the Night-time Economy*. Oxford: Oxford University Press.
- Letkemann, P. (1980). Crime as Work: Leaving the Field. In: W.B. Shaffir, R. Stebbins & A. Turowetz (eds.). *Fieldwork Experience; Qualitative Approaches to Social Research*. New York: St. Martin's Press.
- Linden, J. van der & Knibbe, R. (2005). *Daders en slachtoffers aan het woord; een exploratief onderzoek naar uitgaansgeweld*. Maastricht: Universiteit van Maastricht.
- Snippe, J., Hoorn, M. & Bieleman, B. (2008). *Convenant Veilig Uitgaan Binnenstad Utrecht*. Groningen: Intraval.
- Steden, R. van (2007). *Privatizing Policing. Describing and Explaining the Growth of Private Security*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.